

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲۱۴۴/۱۹

انحطاط اجتهاد در مسیر
جریان‌شناسی مکتب فقهی
وهاپیت و فرقه‌های تکفیری

www.kebab.ir

مؤلفان

منا تیموری

دانش‌آموخته دانشگاه الزهرا

دکتر فریبا حاجی‌علی

دانشیار گروه فقه و حقوق اسلامی دانشگاه الزهرا

انتشارات چتر دانش

سرشناسه	: تیموری، منا، ۱۳۶۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: انحطاط اجتهاد در مسیر جریان‌شناسی مکتب فقهی وهابیت و فرقه‌های تکفیری / مؤلفان منا تیموری، فریبا حاجی‌علی.
مشخصات نشر	: تهران: چتر دانش، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۳۹۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۴۴۳-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: وهابیه -- عقاید
موضوع	: Wahhabiyah -- Doctrines
موضوع	: فقه سلفی
موضوع	: Islamic law, Salafi *
موضوع	: سلفیه -- عقاید
موضوع	: Salafiyah -- Doctrines
موضوع	: اجتهاد
موضوع	: Ijtihad (Islamic law)
موضوع	: تکفیر (فقه)
موضوع	: Excommunication (Islamic law)
شناسه افزوده	: حاجی‌علی، فریبا، ۱۳۴۲ -
رده بندی کنگره	: B.P.۳۸/۶
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۵۲۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۳۲۲۳۷۸

این کتاب بر اساس مجوز چاپ دانشگاه الزهرا به شماره ۵۰۱۳/۳۷۱۴ د ۰۱/۳/۱۸ به تاریخ ۱۴۰۱/۰۸/۱۸ و برگرفته از پایان‌نامه ارشد خانم منا تیموری با همپوشانی حدود ۷۰٪ از نظر شکلی و محتوایی می‌باشد.

نام کتاب	: انحطاط اجتهاد در مسیر جریان‌شناسی مکتب فقهی وهابیت و فرقه‌های تکفیری
ناشر	: چتر دانش
مؤلفان	: منا تیموری - دکتر فریبا حاجی‌علی
طرح روی جلد	: http://www.asr-entezar.ir/archives/53596
نوبت و سال چاپ	: اول - ۱۴۰۲
شمارگان	: ۱۰۰
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۴۴۳-۲
قیمت	: ۲۸۰۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمینیری جاوید (اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸
 تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳
 پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com
 کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

فهرست

۱۳	مقدمه.....
۱۷	فصل نخست: کلیات.....
۱۹	بخش اول: مفهوم‌شناسی واژگان و اصطلاحات کلیدی.....
۲۰	گفتار اول: کفر.....
۲۰	مبحث اول: معنای لغوی کفر.....
۲۰	مبحث دوم: معنای اصطلاحی کفر.....
۲۲	مبحث سوم: اسباب کفر.....
۲۲	مبحث چهارم: اقسام و مراتب کفر.....
۲۵	مبحث پنجم: کفر از منظر فقها.....
۲۸	مبحث ششم: کفر از منظر حقوق‌دانان.....
۲۹	گفتار دوم: تکفیر.....
۲۹	مبحث دوم: تکفیر در لغت.....
۳۰	مبحث دوم: تکفیر در اصطلاح.....
۳۰	مبحث سوم: تکفیر در آیات.....
۳۴	مبحث سوم: تکفیر از منظر فقها.....
۴۰	گفتار سوم: سلف.....
۴۰	مبحث اول: معنی لغوی.....
۴۰	مبحث دوم: معنی اصطلاحی.....
۴۲	مبحث سوم: سلفی‌گری.....
۴۳	مبحث چهارم: سلفی.....
۴۴	گفتار چهارم: شبهه.....
۴۴	مبحث اول: معنی لغوی شبهه.....
۴۵	مبحث دوم: تعریف اصطلاحی شبهه.....
۴۷	گفتار پنجم: شرک.....
۴۷	مبحث اول: معنای لغوی شرک.....
۴۸	مبحث دوم: معنای اصطلاحی شرک.....

۴۹	مبحث سوم: اقسام شرک
۵۲	مبحث چهارم: شرک در روایات
۵۳	مبحث پنجم: شرک از منظر فقها
۵۵	مبحث ششم: شرک در اصطلاح حقوق دانان
۵۵	گفتارششم: ارتداد
۵۵	مبحث اول: معنای لغوی ارتداد
۵۷	مبحث دوم: معنای اصطلاحی ارتداد
۶۱	گفتار هفتم: بدعت
۶۱	مبحث اول: معنای لغوی بدعت
۶۲	مبحث دوم: معنای اصطلاحی بدعت
۶۵	بخش دوم: جریان‌شناسی تاریخی وهابیت و سلفی‌گری
۶۵	گفتار اول: تاریخچه و معرفی رهبران جریان سلفی‌گری
۶۵	مبحث اول: محمد بن عبدالوهاب
۶۷	مبحث دوم: احمد بن عبدالحلیم بن تیمیه حرانی
۶۸	مبحث سوم: ابن‌قیم جوزیه
۶۹	مبحث چهارم: شاه ولی الله دهلوی
۷۱	مبحث پنجم: سید محمد رشید رضا
۷۲	مبحث ششم: سید قطب
۷۴	گفتار دوم: خاستگاه و مبانی فکری جریان‌های سلفی
۷۵	مبحث اول: زمینه‌های شکل‌گیری سلفیت
۷۶	مبحث دوم: زادگاه و خاستگاه جریان سلفی
۷۸	مبحث سوم: اصول و مبانی مشترک گروه‌ها و شخصیت‌های سلفی
۸۳	مبحث چهارم: عوامل گوناگونی سلفی‌گری
۸۵	مبحث پنجم: اقسام سلفی‌گری
۹۰	بخش سوم: عوامل ترویج سلفی‌گری
۹۰	گفتار اول: تأثیر انگلستان (استعمار) در گسترش جریان سلفی‌گری و وهابیت
۹۲	گفتار دوم: تأثیر آل سعود در گسترش جریان سلفی‌گری و وهابیت

- مبحث اول: اولین حکومت سعودی وهابی (۱۷۴۴-۱۸۱۸م)..... ۹۳
- مبحث دوم: حکومت دوم سعودی وهابی (۱۸۴۳-۱۸۹۱م)..... ۹۴
- مبحث سوم: سومین حکومت سعودی وهابی (۱۹۰۲م)..... ۹۶
- گفتار سوم: تأثیر فروپاشی عثمانیان بر گسترش جریان سلفی‌گری و وهابیت..... ۱۰۰

فصل دوم: مبانی فکری و کلامی و اعتقادی جریان سلفی‌گری و وهابیت..... ۱۰۳

- بخش اول: مبانی فکری جریان تکفیر..... ۱۰۵
- گفتار اول: کفر در معنای لغوی و اصطلاحی..... ۱۰۶
- مبحث اول: کفر در اصطلاح..... ۱۰۶
- مبحث دوم: انواع کفر..... ۱۰۸
- مبحث سوم: اوصاف کفر..... ۱۰۸
- مبحث چهارم: اقسام کفر..... ۱۰۹
- مبحث پنجم: کفر از منظر فقهی و مذاهب..... ۱۱۳
- گفتار دوم: گروهک‌های تکفیری و اقسام آن..... ۱۲۲
- مبحث اول: إخوان المسلمین..... ۱۲۲
- مبحث دوم: طالبان..... ۱۲۵
- مبحث سوم: القاعده..... ۱۳۱
- مبحث چهارم: الشباب..... ۱۳۴
- مبحث پنجم: بوکو حرام..... ۱۳۵
- مبحث ششم: جبهه النصره..... ۱۳۷
- مبحث هفتم: احرار الشام..... ۱۳۸
- مبحث هشتم: تحریر الشام..... ۱۳۹
- مبحث نهم: گروه داعش..... ۱۳۹
- گفتار سوم: موانع تکفیر..... ۱۴۴
- مبحث اول: جهل..... ۱۴۴
- مبحث دوم: خطا..... ۱۴۶
- مبحث سوم: اکراه..... ۱۴۸
- مبحث چهارم: تاویل..... ۱۴۸

مقدمه

إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ

همانا خداوند حال قومی را تغییر نمی‌دهد تا آنکه آنان حال خود را تغییر دهند.

ترویج فرهنگ ناب محمدی و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام در طول تاریخ دچار کج‌اندیشی‌ها و نابخردی‌ها بوده است. نمونه بارز آن بهرچود آمدن فرقه‌ی ضالّه وهابیت و سلفی‌گری را می‌توان نظاره‌گر بود.

به‌عبارت‌دیگر، وهابیت نامی است که شیعیان و اهل سنت بر فرقه‌ای خاص نهاده‌اند. در حالی که آن‌ها خودشان را سلفی می‌دانند. (سلف) در لغت به معنای متقدم و سابق است و در اصطلاح متکلمان و اصحاب ملل و نحل، به صحابه - تابعین - تابعین تابعین و حتی علمای اسلامی در سه قرن نخست هجری گفته شده است و گاهی نیز از نخستین تابعین به (سلف صالح) تعبیر می‌شود، شاکله اصلی تفکر وهابیت از افرادی همچون ابن تیمیه و ابن قیم جوزی سرچشمه می‌گیرد. تفکری که همه‌ی مسلمانان جهان را از دین اسلام خارج کرده و فقط خود را مسلمان می‌دانند و چهره‌ی خشن و کریح از دین رحمت ارائه نموده‌اند.

این تفکر مسموم، که تکفیر مسلمانان است، با توجه به آگاهی علمای شیعه و سنی و ارائه تعاریف جامع و مانع از تکفیر و علل و عوامل آن در یک برهه‌ی زمانی سبب شکست این تفکر می‌شود. لکن بعدها فردی به نام محمدبن عبدالوهاب در قرن دوازده هجری از سرزمین نجد و حجاز ادامه‌دهنده‌ی تفکرات ابن تیمیه می‌شود، این شخص با غلبه‌ی زور و شمشیر و با پشتیبانی حکومت آل سعود و انگلیس به ارائه‌ی افکار خود می‌پردازد.

دعوت محمدبن عبدالوهاب، در هر دو حوزه‌ی سیاست و دیانت، نه تنها دستاوردی به همراه نداشت؛ ولی ضربات جبران‌ناپذیری به همراه داشت و توانست در قرن بیستم میلادی که امپراتوری

عثمانی دوران ضعف و انحطاط خود را می‌گذرانند و جهان اسلام نیز در شرایطی به سر می‌برد که از سال‌های شکوفایی و رشد خود به‌دور مانده بود. این فرقه به‌دنبال راهی بود تا بتواند با نیرویی همه مسلمانان را به سمت خود بکشاند. در این مرحله بود که گروه‌های سلفی که بعدها به نام سلفی - تکفیری شناخته شدند، آغاز به کار نمودند. این گروه‌ها با تکفیر مسلمانانی که تفکر آن‌ها را قبول نداشتند، اثرات جبران‌ناپذیری بر پیکره اسلام وارد نمودند و پس از مدت‌ها با کمک‌های مالی، سیاسی و نظامی آمریکا و صهیونیسم و در جهت راهکاری برای اسلام‌هراسی و از بین بردن اتحاد فی‌مابین شیعه و سنی با لقب سلفی - تکفیری - تروریستی به جهان شناسانده شدند.

تکفیری‌های به‌ظاهر مسلمان که بسیاری از مسلمانان بی‌گناه اعم از شیعه و سنی را به باد تکفیر و کشتار گرفته‌اند و به لحاظ ماهیت، ماهیتی یکسان دارند و فقط القاب متنوع و بی‌شماری دارند و گروه‌هایی چون داعش با تفکر ایجاد خلافت اسلامی سعی در کشتار بی‌سابقه مردم دارند و هر که با تفکر آن‌ها مخالف بوده، کافر شمرده و مهدورالدم خطاب می‌کنند. این گروه‌ها با اندیشه‌ی انحرافی که سرچشمه در تحریف اعتقادات دینی و شرعی به‌وسیله‌ی دشمنان اسلام دارد، و با تفکری همچون خواجه ربیع بر اساس تلقی خاصشان از ایمان و کفر، دیگر مسلمانان را کافر و مشرک می‌دانند و وهابیون بر اساسی تلقی خاصشان از توحید، بسیاری از آداب اسلامی هم چون توسل، شفاعت و زیارت اهل قبور را بدعت و افرادی که بدان اعتقاد دارند، از جمله شیعه را کافر و مشرک می‌دانند.

اندیشمندان این فرقه ضاله، از دیرباز نگاهی نقادانه به فرهنگ و معارف شیعی داشته‌اند، و همواره پرسش‌ها و شبهاتی را مطرح کرده‌اند و بر اساس قیاس، استحسان، مصالح مرسله و سد ذرایع که از نظر فقه امامیه مردود بوده، فتاوایی را اعلام نموده‌اند که حتی مورد انتقاد فقهای اهل‌تسنن قرار گرفته است و در سایر موارد خارج از اصول فقهی و مبانی شرعی اهل‌سنت است، نیز عمل می‌کنند.

فتاوایی هم چون جهاد نکاح، مهدورالدم بودن شیعه و به تاراج بردن عرض و ناموس وی، از آن دسته فتاوایی است که باعث به‌نمایش گذاردن اسلامی ساخته‌ی دست این گروهک‌ها و از بین بردن اسلام واقعی است.

این فرقه با اعلام وجود خود در شبه‌جزیره عربستان، روند فزاینده‌ای به‌خود گرفت. با روش‌های مدرن و با استفاده از رسانه‌های عمومی و اینترنت در سطح وسیعی در جهان گسترش یافته است. هدف آنان ایجاد تفرقه بین مسلمین و نابودی تعالیم ناب اسلامی است. در صورتی که هیچ اندیشمندی تردید ندارد که مسلمانان، امروز بیش از گذشته به‌وحدت همگانی نیازمندند؛ چراکه در شرایط دشواری به سر می‌بریم که همه نیروهای کفر و استعمار، با همه شیوه‌ها برای نابودی

اسلام و مسلمانان دست به هم داده و هم پیمان شده‌اند.

بنابراین، از آنجا که قسمت عمده ای از این اختلافات و دشمنی‌ها نشأت گرفته از اختلافات در درک مفاهیم و عدم توجه به معانی است، و این فرقه ضاله با بیان این کلمات سعی در ایجاد گمراهی در اذهان جوانان نموده‌اند.

از این رو دانستن تاریخچه و جریان شناسی و تفکرات این فرقه ضاله، به ما کمک می‌کند تا علاوه بر شناساندن اسلام واقعی، سعی در به نمایش گذارندن چهره مخوف این فرقه برآییم تا از پیوستن جوانان، چه در کشورهای اسلامی و چه در دیگر کشورها، جلوگیری شود و از اشاعه تفکرات آن‌ها بپرهیزیم.

بنابراین، در این پژوهش سعی در بررسی معنایی و تاریخی این تفکر ضاله را داریم، تا چهره واقعی این جریان تاریخی - استعماری بیش از پیش شناخته‌تر شود.

این پژوهش، مشتمل بر سه فصل است که در فصل اول به مفهوم‌شناسی واژگان کلیدی، جریان‌شناسی تاریخی وهابیت و سلفی‌گری و عوامل ترویج آن پرداخته و در فصل دوم، مبانی فکری، کلامی و اعتقادی جریان سلفی‌گری و وهابیت در دو بخش مورد بررسی قرار گرفته است و در فصل سوم، اصول استنباطات شرعی و مبانی فقهی جریان‌های سلفی‌گری و وهابیت در سه بخش از بررسی اصول، منابع و تحلیل موضوعات فقهی آن پرداخته شده و در نهایت در فصل چهارم مسائل حقوقی مربوط به سلفی‌گری از جنبه جرم‌شناسی و مقررات بین‌المللی و داخلی مورد بررسی قرار گرفته است.